

Любецька Вікторія Валеріївна,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
hour.mirgorod@gmail.com

ЖИВОПИСНА ОБРАЗНІСТЬ У ПОЕЗІЇ

Анотація. У статті розглядається зображальність поетичного слова, живописна образність поезії як основні проблеми осмислення художнього цілого в межах ейдосної теорії літератури.

Ключові слова: ейдосна теорія літератури, живописність, внутрішня форма слова, уявлення.

Зображальність поетичного слова – одна з ключових проблем у межах ейдосної теорії літератури, яка детально розглядає специфіку художнього слова та живописну образність у поезії. Фундаментальним для ейдосної теорії літератури є вчення Г. В. Ф. Гегеля про поетичне уявлення, осмислення сутності якого неможливе без головної естетичної категорії – художнього образу. Звертаючись до теорії О. О. Потебні про «внутрішню форму» слова, яку вчений розумів не тільки в лінгвістичному аспекті як «найближче етимологічне значення», а й у літературознавчому ракурсі, коли йдеться про наочно-образне уявлення, можна провести аналогію між словом і художнім твором услід за О. О. Потебнею. Так, стиль художнього твору має для О. О. Потебні свої витoki у «внутрішній формі» слова, і про «внутрішній стиль» твору можна говорити як про його «внутрішню форму». У творі мистецтва «внутрішній стиль» виходить назовні, тобто власне естетичне в стилі – це внутрішній стиль твору. Для О. Ф. Лосєва проблема стилю пов'язана з розмежуванням «художньої структури» та її ж «онтологічної основи». Вона є основним джерелом стилю – його «першообраз» чи «первинна модель» і «композиційна схема того твору, про стиль якого йдеться». У межах ейдосної теорії літератури стиль – категорія естетична, яка перебуває в межах мислення, що уявляє. У стилі виражено елементи форми і змісту; це і матеріальне явище, й «інобуття речі» (О. Ф. Лосєв) водночас. Ключовою для ейдосної теорії літератури є думка О. О. Потебні про те, що саме внутрішня форма твору, яка трактується вченим як образ, який відповідає уявленню, є началом, що породжує різноманітні інтерпретації. «У ХХ столітті найбільш глибоке осмислення проблеми зображальності поетичного слова було запропоноване О. Ф. Лосєвим, для якого живописна образність, тобто здатність творів словесного мистецтва створювати поверхнево-площинні конструкції, що приваблюють «нашу увагу як цілком самостійна і самодостатня даність» і які завжди є «зовні почуттєвим вираженням того чи іншого внутрішньо даного духовного життя», виявляється невід'ємною властивістю художньої літератури» [2, 87–88]. У своїй науковій роботі О. Ф. Лосєв доходить наступних висновків:

1) поверхнево-площинні конструкції, створювані поетичними творами, мають самостійний та самодостатній характер;

2) зазначається варіативний характер поетичного живопису, зумовлений тим, що зображення у творах словесного мистецтва «завжди змінюється, завжди пливе або напливає, завжди стає» (О. Ф. Лосєв).

На думку вчених, уявлення може бути або прозаїчним, або поетичним. Висновки науковців щодо поетичного уявлення наступні:

– сутність поетичної мови полягає «у характері і властивості уявлення» (все те, що знаходиться за межами уявлення, вже не є поетичним);

– поетичне уявлення – «образне, оскільки воно ставить перед нашим поглядом замість абстрактної сутності конкретну її реальність, замість випадкового буття – таке явище, у якому ми пізнаємо субстанціональне начало безпосередньо через саму зовнішність та її індивідуальність у нерозривному з нею зв'язку...». Поезія «не задовольняється абстрактним розумінням», але «доставляє нам поняття в його бутті, рід – у певній індивідуальності»; вона «усуває чисто абстрактне розуміння, ставлячи на його місце реальну визначеність»; саме в «характері і властивості» поетичного уявлення здебільшого полягає «краса і досконалість» поезії. Коли ми у своєму прозаїчному осмисленні твору виносимо за дужки (редукуємо) характер поетичного уявлення (форму споглядання), ми водночас руйнуємо і поетичну сутність твору, хоча, як нам здається, саме її аналізуємо;

– поетичне уявлення «стає об'єктивним... у словах», при цьому не має значення, чи в «об'єктивному» епосі воно реалізується, чи в «суб'єктивній» ліриці.

Отже, слово – це своєрідний згорнений художній образ, «словесний художній образ має план зображення, вираження, виразності і перетворення у їх єдності як елементи і засоби художнього пізнання і освоєння дійсності» [3, с. 334] Мова художніх творів – це підсистема загальнонаціональної мови, що використовується в естетичній функції (як засіб створення естетичної реальності). Живописна образність поезії (ширше – художнього цілого) – це спрямованість на естетичну трансформацію будь-яких мовних засобів на усіх рівнях, що дозволяє посилювати їх зображально-виражальні характеристики, відтворюючи максимально повно художній зміст, а також індивідуально-особистісні (стильові) характеристики мови художніх творів.

Список літератури

1. Домащенко А. В. Об интерпретации и толковании: монография. Донецк: ДонНУ, 2007. 277 с.

2. Лисенко Н. Специфіка художнього слова і його функціональні вияви в українській літературі. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. С. 333–334. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2012_2012_45 (дата звернення: 05.11.2022).